

16. Герасимчук В.Г., Розенплентер А.Е. Економіка та організація виробництва: підруч. К.: Знання, 2007. 678 с.
17. Ефективність використання земельних угідь. URL:
18. Титова В. Показники економічної ефективності використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств. URL: http://sophus.at.ua/publ/2011_11_15_16_kampodilsk/section_2_2011_11_15_16/pokazniki_ekonomichnoji_efektivnosti_vikoristannja_zemelnih_resursiv_silskogospodarskikh_pidpriemstv/4-1-0-59.
19. Гордієнко В.П. Ефективність використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення. URL: <http://intkonf.org/gordienko-vp-efektivnist-vikoristannya-zemelnih-resursiv-silskogospodarskogo-priznachennya/>.
20. Механізм управління в системі забезпечення результативності функціонування рослинницької галузі. URL: <http://pidruchniki.com/80585/ekonomika/>.
21. Ефективність управління підприємством. URL: <http://ua-referat.com/D0%B2%D0%BE%D0%BC>.

Аннотация. В статье рассмотрены показатели эффективности технологического обновления производства сельскохозяйственных предприятий как составляющей их инновационного развития. Среди них выделены и обоснованы общие показатели эффективности производственной деятельности предприятия и показатели эффективности управления производством.

Ключевые слова: показатели, эффективность, технологическое обновление производства, сельскохозяйственные предприятия.

Summary. The indicators of efficiency of the technological renewal of production in agricultural enterprises as an element of their innovation development are considered in this work. Among them, the general indicators of efficiency of the production activity of an enterprise and the indicators of efficiency of the production management are identified and substantiated.

Key words: indicators, efficiency, technological renewal of production, agricultural enterprises.

УДК 658.5

Серікова А. А.

аспірант

Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

Serikova A. A.

Graduate student of Kharkiv National
Economics University named after Semen Kuznets

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ

METHODOLOGICAL TOOL OF ANTI-CRISIS MANAGEMENT BY ENTERPRISES OF MACHINE-BUILDING COMPLEX

Анотація. У статті висвітлено кризовий стан підприємств машинобудівного комплексу України. Обґрунтовано необхідність упровадження інструментів антикризового управління підприємствами машинобудування. Досліджено наявні інструменти антикризового управління підприємством. Визначено інструменти антикризового управління, найбільш сприятливі для підприємств машинобудування. Розкрито об'єктивні цінності інструментів антикризового управління.

Ключові слова: антикризове управління, інструменти антикризового управління, бенчмаркінг, контролінг, досудова санація, реструктуризація, реінжиніринг.

Постановка проблеми. Критеріальним індикатором економічного розвитку та визначення місця країни у світовому співтоваристві є промисловий комплекс. Ключовою ланкою промисловості України є машинобудівний сектор, обсяг реалізованої продукції якого становить близько 8% від загального обсягу промислового виробництва. Стан машинобудування формує фінансовий потенціал країн, забезпечує конкурентоспроможність на світовому ринку. Сучасні підприємства машинобудівного комплексу України функціонують в умовах складності, невизначеності та динамічності зовнішнього середовища. Незважаючи на наявний потенціал розвитку значної кількості під-

приємств, зазначені зміни носять для них негативний характер. Такі тенденції потребують розроблення науково обґрунтованих шляхів відродження та розвитку машинобудівного комплексу як необхідної умови формування потенціалу розвитку країни. Отже, на перший план виходить проблема забезпечення підприємства релевантною системою управління, котра б ураховувала можливість настання непередбачуваних кризових ситуацій та містила елементи превентивного захисту від їх негативного впливу. Розроблення адекватних та найменш ризикових управлінських рішень, за допомогою яких можна досягнути заданих цілей та позитивного результату, сьогодні є

основним завданням антикризового управління машинобудівним підприємством.

Актуальними є питання щодо створення ефективної системи господарювання в умовах постійної економічної кризи. У зв'язку із цим особлива увага повинна приділяється організації та вдосконаленню всіх аспектів антикризового управління, у тому числі впровадженню сучасних інструментів та методів управління саме в кризових ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження теоретичних, методологічних і практичних аспектів антикризового управління та управління підприємством у нестабільних умовах функціонування зробили праці таких науковців, як І.Т. Балабанов, С.Г. Беляєв, Т. В. Булович, А.Г. Грязнова, В.В. Коваленко, Л.О. Лігоненко, О.І. Пушкар, М.В. Суганяка, В.О. Супрун, В.І. Фучеджи, М. Хаммер та ін. Однак, незважаючи на велику кількість наукових напрацювань, питання антикризового управління машинобудівними підприємствами та його методичне забезпечення потребують подальшого дослідження.

Мета статті полягає у формуванні методичного інструментарію антикризового управління підприємствами машинобудівного комплексу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальні аспекти промислової політики держави визначають провідну роль і місце машинобудування у забезпеченні найважливіших стратегічних інтересів країни. Управління розвитком машинобудівних підприємств – це управління однією з найважливіших галузей промисловості розвинутих країн світу. А рівень розвитку машинобудування є одним з основних показників економічного і промислового розвитку держави.

Головне завдання управлінського менеджменту на будь-якому підприємстві, у тому числі й у галузі машинобудування, полягає в оперативному виробленні таких рішень, які дали б змогу досягти необхідного результату за мінімальних витрат. Це можливо на основі підготовки спеціальної системи менеджменту кризових ситуацій, а саме антикризового управління [2]. Антикризове управління підприємством – це тип управління, спрямований на виявлення ознак кризових явищ та створення відповідних передумов для їх своєчасного запобігання, послаблення, подолання для забезпечення життєдіяльності суб'єкта підприємницької діяльності, недопущення ситуації його банкрутства [1].

В Україні є всі передумови для розвитку машинобудівної промисловості (сировинна база, трудові резерви та вдале географічне розташування). Але обсяги виробництва машинобудування у 2014 р. знизилися порівняно

з 2004 р. майже втричі, вітчизняна продукція за винятком окремих її видів є неконкурентоспроможною як на світовому, так і на внутрішньому ринку. Про це свідчать дані Держкомстату України (рис. 1), де наведено динаміку індексів обсягів виробництва промисловості та машинобудування України у відсотках до попереднього року. Починаючи з 2010 р. в Україні спостерігається тенденція до щорічного зниження обсягів виробництва як промисловості, так і машинобудування, позитивним є збільшення показників у 2016 р. Протягом 2013–2016 рр. обсяг реалізованої продукції машинобудівними підприємствами поступово збільшувався, однак спостерігається зменшення питомої ваги в структурі промислової продукції України. Найбільший дохід приносить виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів.

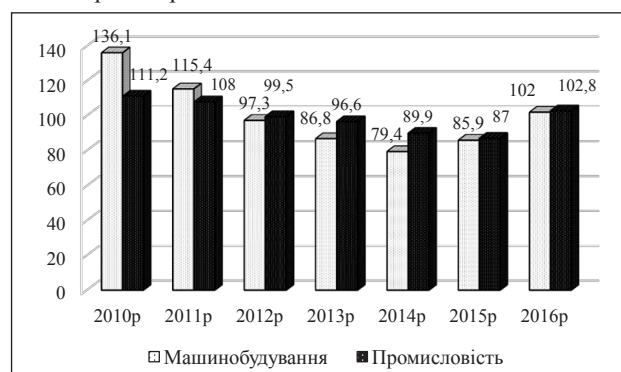

Рис. 1. Індеси обсягів виробництва промисловості та машинобудування України (% до попереднього року)

Ефективність діяльності підприємств машинобудівного комплексу відображають показники фінансового результату до оподаткування та чистого прибутку підприємств, що подано в табл. 1.

Виходячи з даних табл. 1, бачимо, що значний ріст позитивного фінансового результату простежується у 2011 р., у 2012 р. – незначне зменшення прибутку, а в 2013 р. рівень прибутку зменшився у 2,5 рази. Негативною є подальша тенденція до зменшення рівня прибутку: за даними Державної служби статистики України, чистий збиток підприємств машинобудування у 2014 р. становив 22 380 млн. грн. Позитивним є зменшення від'ємного результату діяльності підприємств, однак до 2016 р він так і не став позитивним. Зазначимо, що за січень-червень 2017 р. чистий прибуток підприємств машинобудування мав позитивне значення, а саме 3 491,2 млн. грн.

Таблиця 1

Фінансові результати підприємств до оподаткування за видами промислової діяльності

Машинобудування (по роках)	Фінансовий результат до оподаткування (млн. грн.)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток		Чистий прибуток (млн. грн.)
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат (млн. грн.)	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат (млн. грн.)	
2010	6859,0	60,2	9771,5	39,8	2912,5	4204,9
2011	14637,6	67,3	17053,6	32,7	2416,0	10639,6
2012	13322,8	67,0	16515,8	33,0	3193,0	9268,8
2013	5526,9	65,2	9597,8	34,8	4070,9	2768,6
2014	-20501,5	64,7	9841,6	35,3	30343,1	-22380,2
2015	-12651,6	74,1	15950,6	25,9	28602,2	-15374,0
2016	1696,2	77,2	14522,4	22,8	12826,2	-732,2

Таким чином, стан машинобудівної галузі зумовлює необхідність впровадження в діяльність підприємств машинобудівного комплексу організаційно-економічних змін для забезпечення їх сталого розвитку.

Сучасний менеджмент має широкий арсенал антикризових інструментів, які дають змогу діагностувати ознаки та ймовірність кризових явищ на підприємствах, стабілізувати критичне становище, розробити та запровадити дієві програми подолання стану кризи, забезпечити стійке зростання. Отже, за несприятливого бізнес-середовища розроблення та впровадження антикризових заходів повинні стати одними з ключових завдань, що стоять перед менеджментом підприємств машинобудування [3].

Під інструментами антикризового управління слід розуміти сукупність методів та засобів у системі управління, які використовуються для прийняття ефективних управлінських рішень у стані кризових явищ на підприємстві, допомагають знайти доцільний шлях вирішення конкретних проблем і оптимальний шлях розвитку компанії [4].

Науковці розглядають неоднозначний комплекс інструментів антикризового управління підприємством. Так, В.В. Коваленко вважає, інструменти антикризового фінансового управління суб'єктом економічної діяльності слід розглядати як сукупність із двох блоків: діагностики фінансово-економічного стану суб'єктом економічної діяльності; державних та спеціальних інструментів антикризового фінансового управління. До блоку «діагностика фінансово-економічного стану» автор відносить такі складники, як: експрес-діагностика, фундаментальна діагностика, комплексна діагностика та моніторинг. До державних та спеціальних інструментів антикризового фінансового управління належать: надання пільгових кредитів та державних позик на впровадження прогресивних технологій; субсидії; дотації; субвенції; гарантії повернення коштів; послуги з управління (оплата інформаційного забезпечення, професійна підготовка кадрів, науково-технічне забезпечення); контролінг; санація; реорганізація.

С.В. Грибан класифікує інструменти антикризового управління так: фінансово-економічні: скорочення витрат виробництва, жорсткість контролю всіх видів альтернативних витрат, оптимізація оподаткування, інкасація дебіторської заборгованості, впровадження нових форм розрахунків із контрагентами, оптимізація руху грошових потоків; організаційно-технологічні: передача на аутсорсинг окремих процесів, оптимізація та оновлення технологічних процесів, жорсткість кадрової політики, продаж або здача в оренду нерентабельних основних фондів, розпродаж запасів готової продукції на умовах попередніх платежів; стратегічні: горизонтальна та вертикальна інтеграція, реструктуризація підприємства, диверсифікація діяльності, реінжиніринг [6].

Т.В. Булович розглядає інструменти антикризового управління в трьох напрямках: діагностика кризових явищ; санація балансу; санаційні заходи. Причому найбільшої ваги надає процесу санаційних заходів, визначаючи їх як сукупність контролінгових та реструктуризаційних заходів [7].

Л.О. Лігоненко класифікує сучасний антикризовий інструментарій за метою проведення та часовими обмеженнями, суб'єктами антикризового процесу, джерелами фінансування, функціональним спрямуванням [8, с. 548]. Звичайно ж, вибір того чи іншого інструменту визначається комплексом чинників: видом кризи, її глибиною, стадією та тенденціями розвитку, особливостями поєднання кризових явищ, потенціалом підприємства, динамікою та спрямованістю змін зовнішнього середовища тощо [8].

Серед наявних інструментів антикризового управління через свою доступність підприємствам машинобудування, на нашу думку, особливе місце займають: досудова санація; реструктуризація; бенчмаркінг; контролінг; реінжиніринг.

Досудова санація означає проведення санації суб'єкта права, який лише має намір стати боржником, або фактичного боржника для уникнення можливого і прогнозованого стану неплатоспроможності, який, вірогідно, може виникнути під час виконання певних господарських зобов'язань. Для початку (відкриття) цієї форми санації потрібне лише вільне волевиявлення сторін – учасників (суб'єктів) санації. Санацію боржника може бути передбачено договором, на підставі якого виникло грошове зобов'язання боржника. Ініціатива проведення санації може виходити як від боржника (потенційного боржника), так і від кредитора [9, с. 152–153]. Досудова санація – це система заходів щодо відновлення платоспроможності підприємства-боржника, які може здійснювати власник майна або орган, уповноважений управляти майном боржника, у тому числі Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном, для запобігання банкрутству боржника до початку порушення провадження у справі про банкрутство [10].

Реструктуризація – це цілеспрямований комплекс змін в організаційно-функціональній структурі підприємства, які здатні підвищити ефективність його діяльності. Як правило, реструктуризацію підприємства здійснюють за таких умов: по-перше, коли підприємство знаходиться в стані глибокої кризи; по-друге, коли наявний стан підприємства є задовільним, але прогнози на найближчий час свідчать про певні проблеми та загрозу життєдіяльності, і, по-третє, реструктуризація може застосовуватися до благополучних підприємств, які швидко розвиваються, метою такої реструктуризації є нарощування відриву від конкурентів і створення унікальних конкурентних переваг [11, с. 36–37].

Професор Норвезького університету науки й технологій Бьєрн Андерсен стверджує, що бенчмаркінг – це постійний вимір і порівняння окремо взятого бізнес-процесу з еталонним процесом провідної організації для збору інформації, що допоможе підприємству визначити мету свого вдосконалювання й провести заходи щодо поліпшення роботи [12]. Можна виділити два основних завдання, які допомагає вирішувати бенчмаркінг. По-перше, порівнювати свої показники з показниками інших організацій – конкурентів і лідерів ринку. По-друге, вивчати й застосовувати чужий успішний досвід у себе в організації. Фактично бенчмаркінг – це альтернативний метод стратегічного планування, в якому завдання визначаються не від досягнутого, а на основі аналізу показників конкурентів. Технологія бенчмаркінгу об'єднує в єдину систему розроблення стратегії, галузевий аналіз та аналіз конкурентів.

У складі основних характеристик бенчмаркінгу доцільно виділити: системність, складність, структурованість, ієрархічність, стохастичність, унікальність, адаптивність. Складність процесу зумовлена великою кількістю видів і потоків інформації, що збирається й аналізується, ланок і сфер її пошуку в різних структурах господарювання і взаємовідносин між ними, різноспрямованим і різнокритеріальним управлінням. Системність процесу бенчмаркінгу і його розгляд як специфічної системи визначається формуванням системних знань і розумінням концептуальних основ процесу бенчмаркінгу як інструменту ринкової економіки й практики його розвитку та набуття вмінь і навичок ефективного стратегічного

управління. Структурованість процесу забезпечується низкою взаємозалежних елементів, ланок і мереж, у яких формуються різні види аналізованої інформації за певний період часу. Ієрархічність процесу проявляється у підпорядкованості елементів вищого порядку елементам нижчого, наявності їх прямих і зворотних зв'язків. Характеристика стохастичності процесу формується за рахунок великої кількості стохастичних факторів зовнішнього середовища, що впливають на висновки бенчмаркінгового дослідження. Риси унікальності бенчмаркінгу виявляються в процесі пошуку нових, ефективних способів господарювання та їх нових комбінацій, які здатні сформувати унікальні властивості операційних і управлінських систем, що підвищують ефективність їх діяльності. Адаптивність системного процесу бенчмаркінгу пояснюється порівняно легким пристосуванням до застосування у внутрішньому і зовнішньому середовищі будь-яких соціально-економічних і операційно-виробничих систем, у їх функціональних сферах і процесах, у т. ч. міжсекторальному, міжгалузевому, міжрегіональному, глобально-світовому середовищі [13].

Одним з актуальних останнім часом у всьому світі управлінських інструментів, спрямованих на забезпечення підвищення ефективності управління діяльністю підприємницької структури, є контролінг. Під контролінгом доцільно розуміти особливу функцію управління, що синтезує, інтегрує і координує основні функції управління діяльністю підприємства для досягнення стратегічних цілей на основі сформованого в процесі інформаційного забезпечення [14]. У системі антикризового управління контролінг забезпечує реалізацію стратегічного потенціалу діяльності підприємства і досягнення поточних цілей щодо ліквідності та прибутковості. У сучасних умовах нестабільності економіки здійснення відповідних заходів дає підприємству змогу забезпечити стабільність і довгострокові перспективи [15]. Служби контролінгу прагнуть так управляти процесами поточного аналізу й регулювання планових і фактичних показників, щоб за можли-

вості виключити помилки, відхилення й прорахунки як сьогодні, так і в майбутньому. Контролінг як інструмент антикризового управління підприємством дає можливість уникнути неузгодженості під час прийняття управлінських рішень і своєчасно виявити прихований потенціал у системі управління.

Найбільш вагомий внесок у розвиток технології реінжинірингу бізнес-процесів здійснив М. Хаммер, який розглядав реінжиніринг як фундаментальне переосмислення і радикальне перепроектування бізнес-процесів для досягнення істотних зрушень у таких ключових для сучасного бізнесу показниках, як витрати, якість, рівень обслуговування й оперативність [16]. Можливості застосування технології реінжинірингу бізнес-процесів на підприємствах машинобудування як інструмента антикризового управління потребують врахування низки аспектів, що пов'язано як з особливостями технології, так і наявністю певних передумов ефективності її застосування, а також особливостями галузі. Реінжиніринг передбачає фактично впровадження процесного підходу до управління підприємством, отже, його застосування потребує комплексного обґрунтування. Реінжиніринг являє собою технологію процесного управління, в основі якого – виділення в організації бізнес-процесів та управління ними. Підприємство, у якого не було ефективної стратегії, мала місце розбалансована, тактично зорієнтована система управління, володіє дуже обмеженими можливостями ефективного застосування даної технології.

Висновки. Таким чином, усі розглянуті інструменти антикризового управління підприємствами машинобудівної галузі дають змогу своєчасно й ефективно дати оцінку діяльності підприємства та звести до мінімуму негативні наслідки тяжкого фінансового становища. Отже, основна мета антикризового фінансового управління – швидке відновлення платоспроможності, фінансової стійкості підприємства для того, щоб запобігти його банкрутству. У кризових ситуаціях дуже важливо бути зібраним, необхідно дочекатися моменту стійкого стану підприємства.

Список використаних джерел:

1. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. / З.Є. Шершньова, В.М. Багацький, Н.Д. Гетманцева; за заг. ред. З.Є. Шершньової. К.: КНЕУ, 2007. 680 с.
2. Супрун В.О. Моделі антикризового управління машинобудівним підприємством в умовах довготривалої економічної кризи. *Фінансовий простір*. 2015. № 2(18). С. 417–421.
3. Ляшенко Н.В. Причини виникнення, функції та вплив кризових явищ на управління підприємством. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=958>.
4. Гончар І.О. Інструменти антикризового менеджменту як фактор виживання ТНК. URL: <http://www.sworld.com.ua/konferm1/67.pdf>.
5. Антикризове фінансове управління в системі суб'єктів економічної діяльності: методи та інструменти оцінювання: монографія / В.В. Коваленко, М.В. Суганяка, В.І. Фучеджи. Одеса, 2013. 381 с.
6. Грибан С.В. Система антикризового управління підприємством. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2467>.
7. Булович Т.В. Характеристика інструментів антикризового управління. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. Т. 3. № 4(157). С. 259–264.
8. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: підручник. К.: КНТЕУ, 2005. 824 с.
9. Пригуза П.Д., Пригуза А.П. Науково-практичний коментар Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у редакції з 18 січня 2013 року (доктринальне тлумачення норм права неплатоспроможності та статей 1-21). Херсон: ТДС, 2013. 304 с.
10. Гаврильченко О.В. Сучасні інструменти антикризового управління підприємством. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13155/1/Gavrilchenko.pdf>.
11. Аистова М.Д. Реструктуризация предприятий: вопросы управления. Стратегии, координация структурных параметров, снижение сопротивления преобразованиям. М.: Альпина Паблишер, 2002. 287 с.
12. Андерсен Б. Бизнес-процессы. Инструменты совершенствования; науч. ред. Ю.П. Адлер; пер. с англ. М.: Стандарты и качество, 2003. 272 с.
13. Бобровська О.Ю. Методологічні засади використання технології бенчмаркінгу в стратегічному аналізі й прогнозуванні розвитку регіонів. *Проблеми економіки транспорту*. 2013. Вип. 5. С. 7–14.
14. Матвієнко-Біляєва Г.Л. Контролінг підприємницької діяльності. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 16. С. 381–384.

15. Пустовіт Л.Є. Система контролінгу як чинник стабільності діяльності підприємства. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Staftp/2012_53/files/ST53_38.pdf.
16. Хаммер М., Чампі Д. Реінжиніринг корпорації: маніфест революції в бізнесі. СПб., 2000. 332 с.

Анотація. В статті освітлено кризове состояние підприємств машинобудівного комплексу України. Обоснована необхідність впровадження інструментів антикризового управління підприємствами машинобудівного комплексу. Існуючі інструменти антикризового управління підприємствами досліджені. Визначено інструменти антикризового управління, найбільш сприятливі для підприємств машинобудівного комплексу. Розкрито об'єктивні цінності інструментів антикризового управління.

Ключеві слова: антикризове управління, інструменти антикризового управління, бенчмаркінг, контролінг, досудебна санація, реструктуризація, реінжиніринг.

Summary. The article deals with the crisis situation of the enterprises of the machine-building complex of Ukraine. The necessity of introduction of tools of crisis management by enterprises of mechanical engineering is substantiated. The existing tools of crisis management of the enterprise are investigated. The tools of crisis management are the most favorable for the enterprises of mechanical engineering. Disclosed the objective values of anti crisis management tools.

Key words: anti-crisis management, anti crisis management tools, benchmarking, controlling, pre-trial sanation, restructuring, reengineering.

УДК 33.338.431

Скупейко В. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Львівського університету бізнесу та права*

Skupeyko V. V.

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
associate professor of department of account and taxation
Lviv University of Business and Law*

ІНСТИТУЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

INSTITUTIONAL ASPECTS OF OPERATIONS AND COMPETITIVENESS MANAGEMENT IN AGRICULTURAL FIRMS

Анотація. У статті розглянуто інституційні особливості функціонування та забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання. Визначено стратегічні напрями орієнтації сільськогосподарських підприємств щодо планування функціонування і розвитку агробізнесу. Розкрито спеціалізацію господарської діяльності в сільському господарстві із націленістю на аспект екологічно чистих та безпечних технологій. Визначено роль агрострахування. Окреслено інституційно-організаційний напрям формування особливостей забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: інституційні особливості, якісні характеристики, сільськогосподарські підприємства, інституційно-організаційний напрям, рівні реалізації конкурентоспроможності, інструментарій конкурентоспроможності.

Постановка проблеми. Логічним виокремленням особливостей функціонування та забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств є бачення стратегічних перспектив їх розвитку. Аграрний устрій України є дискусійною науковою проблемою, яка пов'язана з недостатнім інституційним забезпеченням трансформаційних процесів, що мають місце в економічній системі держави, а також із низкою невдало проведених реформ, які, своєю чергою, не були реалізовані через відсутність принципових позицій у процесі інституційного проектування і, як наслідок, неефективний сценарій розвитку економічної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За результатами вивчення наукових праць А. Гайдуцького, О. Бере-

зіна, Д. Баркальцевої, П. Саблука, І. Костирка, А. Бурик, Н. Міценко та інших відомих учених-економістів, де аналізуються ключові аспекти і характеристики поступу підприємств сільського господарства [1–11], потрібно вказати, що до таких передусім належать: впровадження в практику нових технологій обробітку ґрунту та інших агротехнічних заходів, спрямованих на підвищення рівня родючості ґрунтів, техніко-технологічну модернізацію на основі впровадження інноваційних розробок, які дають змогу наростити виробництво високоякісної сільськогосподарської продукції і підвищити її конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках; розвиток органічного виробництва як основи для вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції за сві-